

גבריאלה שלו יהודה אדר

דיני חוזים — התרופות

לקראת קודיפיקציה של המשפט האזרחי

התשס"ט–2009

דין
הוצאה לאור בע"מ

©

כל הזכויות שמורות לדין הוצאה לאור בע"מ

עריכה: עו"ד טובה אולשטין

דפוס גרפית בע"מ, ירושלים

תוכן עניינים מקוצר

ז	תוכן עניינים מפורט
כא	הקדמה – אהרן ברק
כג	דבר המחברים
לא	הערות טכניות לעיון בחיבור
לג	רשימת קיצורים

שער ראשון: עקרונות כלליים

3	פרק 1: תרופות ודיני תרופות – בדין הקיים ובדין החדש
37	פרק 2: האינטרסים המוגנים
69	פרק 3: צירוף תרופות והתנאה על דין התרופות

שער שני: הפרת החוזה

105	פרק 4: הפרת החוזה
129	פרק 5: הפרה צפויה

שער שלישי: התרופות

169	פרק 6: אכיפת החוזה
275	פרק 7: פיצויים בשל הפרת חוזה
535	פרק 8: ביטול החוזה

נספחים ומפתחות

751	א. נספחים
787	ב. מפתחות

ה

תוכן עניינים מפורט

כא	הקדמה – אהרן ברק
כג	דבר המחברים
לא	הערות טכניות לעיון בחיבור
לג	רשימת קיצורים

שער ראשון: דיני תרופות – עקרונות כלליים

3	פרק 1: תרופות ודיני תרופות – בדין הקיים ובדין החדש
5	א. "דיני תרופות" – מה ועל שום מה?
11	ב. תרופות, סעדים, ומה שביניהם
	ג. תרופות בעידן הקודיפיקציה – מ"דיני תרופות" ל"דין תרופות"
16	1. כללי
16	2. הגדרת "חיוב"
18	3. עקרון היסוד: הפרת חיוב מצמיחה זכות לתרופה
20	ד. מטרותיו של דין התרופות
22	1. צדק מתקן – עקרון-העל בדבר "השבת המצב לקדמותו"
22	2. מטרות נוספות של דיני התרופות
25	(א) הצהרה על פגיעה בזכות
25	(ב) מניעת הפגיעה בזכות
28	(ג) שלילת התעשרות בלתי צודקת
28	(ד) ענישה: גמול, הרתעה וחינוך
31	(ה) אכיפה פרטית באמצעות תרופות עצמיות
33	
37	פרק 2: האינטרסים המוגנים
39	א. מבוא

39	1. מקורו ההיסטורי של הסיווג לאינטרסים . . . . .
40	2. תפקידו של הסיווג לאינטרסים בדין המודרני . . . . .
44	ב. אינטרס הקיום . . . . .
	1. אינטרס הקיום: הזכות למימוש פוטנציאל הרווח הגלום
44	בקיום החוזה . . . . .
45	2. ההגנה על אינטרס הקיום לאחר הפרת החוזה . . . . .
46	ג. אינטרס ההסתמכות . . . . .
	1. אינטרס ההסתמכות: האינטרס שלא להינזק עקב ההשקעה
46	בחוזה . . . . .
47	2. ההגנה על אינטרס ההסתמכות לאחר הפרת החוזה . . . . .
	(א) מימוש אינטרס ההסתמכות לאחר הפרת הפסיקה
47	פיצויי הסתמכות . . . . .
48	(ב) ראשי הנזק הטיפוסיים בתביעת פיצויי הסתמכות . . . . .
50	3. היחס בין אינטרס ההסתמכות לאינטרס הקיום . . . . .
	4. הדין המצוי – באיזו מידה מוגן אינטרס ההסתמכות בדין
52	הנוהג? . . . . .
52	(א) מבוא . . . . .
53	(ב) הגישה הצרה: הסתמכות כתחליף ראייתי לקיום . . . . .
56	(ג) הגישה הרחבה: הסתמכות כאינטרס עצמאי ואוטונומי
58	5. סיכום – ועמדה אישית . . . . .
60	ד. אינטרס ההשבה . . . . .
	1. אינטרס ההשבה: זכותו של צד לחוזה שרעהו לא יתעשר
60	שלא כדין על חשבוננו . . . . .
	2. אינטרס ההשבה במובן הצר: השבת משאבים שהועברו בין
61	הצדדים לחוזה . . . . .
62	3. אינטרס ההשבה במובן הרחב: שלילת פירות הפרה . . . . .
66	4. היחס בין אינטרס ההשבה לאינטרס הקיום . . . . .
69	פרק 3: צירוף תרופות והתנאה על דין התרופות . . . . .
71	א. צירוף תרופות . . . . .
71	1. מבוא . . . . .
	2. העיקרון הבסיסי: הנפגע מהפרה זכאי לבחור תרופות
72	ולצרפן כרצונו . . . . .
74	3. הסייג הראשון: אין לצרף תרופות סותרות . . . . .
80	4. הסייג השני: אין לאפשר כפל תרופה . . . . .

80	..... כללי (א)
82	..... צירוף תרופות המשרתות אינטרס אחד (ב)
84	..... צירוף תרופות המשרתות אינטרסים שונים (ג)
89	..... 5. צירוף תרופות בהצעת הקודיפיקציה
90	..... ב. התנאה על דין התרופות
90	..... 1. כללי
90	..... (א) הצגת הבעיה
90	..... (ב) המתח בין הגישה המצמצמת לגישה המרחיבה
94	..... 2. סייגים לכוח ההתנאה של הצדדים
94	..... (א) ההתנאה חייבת להיות ברורה
95	..... (ב) אין לאפשר א-סימטריה קיצונית בהקצאת התרופות
97	..... (ג) אין לצדדים סמכות להעניש זה את זה
99	..... (ד) אין להגביל את בית המשפט בשיקולי הצדק
99	..... (ה) סייגים נוספים לכוח ההתנאה של הצדדים
101	..... 3. התנאה על תרופות בעידן הקודיפיקטיבי

שער שני : הפרת החוזה

105	..... הפרת החוזה : פרק 4
107	..... א. מבוא
107	..... ב. הפרת חוזה — מהי?
107	..... 1. הגדרת "הפרה" בחוק התרופות
111	..... 2. תנאי מוקדם לקיומה של הפרה: חיוב בר-תוקף
112	..... 3. תוצאת ההפרה: הנפגע זכאי לתרופות
113	..... ג. האחריות החוזית — אחריות מוחלטת או תלויה באשמה?
113	..... 1. הצגת הבעיה
113	..... 2. נקודת המוצא: האחריות החוזית היא מוחלטת
117	..... 3. אמצעים לריכוך האחריות החוזית המוחלטת
117	..... (א) סיכול
118	..... (ב) חיובי השתדלות
120	..... (ג) השעיית חיוב בשל הפרה או בשל חשש להפרה
122	..... (ד) השעיית חיוב בשל מניעה שהנושה אחראי לה
122	..... (ה) זוטי דברים
123	..... (ו) התחייבות לתת מתנה

	(ז) השפעתן של חומרת ההפרה ושל התנהגות הצדדים
124	על היקף החבות בגין הפרה . . . . .
124	(ח) תום לב ופרשנות חוזה . . . . .
127	ד. סיכום . . . . .
129	פרק 5: הפרה צפויה . . . . .
131	א. תורת ההפרה הצפויה והצדקותיה . . . . .
135	ב. הפרה צפויה — אימתי? . . . . .
135	1. כללי . . . . .
136	2. החלופה הסובייקטיבית: גילוי-דעת של המפר . . . . .
138	3. החלופה האובייקטיבית: הסתברות מנסיבות העניין . . . . .
140	4. דרגת ההסתברות הנדרשת . . . . .
144	5. הפרה צפויה — כל הפרה או הפרה יסודית בלבד? . . . . .
145	6. הפרה צפויה של חוזה על תנאי . . . . .
148	ג. תוצאותיה של ההפרה הצפויה . . . . .
148	1. ברירת הנפגע: התעלמות או הסתמכות . . . . .
149	2. התעלמות מן ההפרה הצפויה . . . . .
152	3. הסתמכות על ההפרה הצפויה . . . . .
155	4. שיקולי הנפגע: סיכום ביניים . . . . .
	ד. האם נפגע המתעלם מהפרה צפויה כפוף לנטל הקטנת הנזק? . . . . .
157	1. הצגת הבעיה . . . . .
158	2. הדין הנוהג . . . . .
161	3. הערכה ביקורתית . . . . .
164	ה. הפרה צפויה בקודקס האזרחי החדש . . . . .
166	ו. במקום סיכום: תום לב ודין ההפרה הצפויה . . . . .

שער שלישי: התרופות

169	פרק 6: אכיפת החוזה . . . . .
173	א. מהותה של תרופת האכיפה . . . . .
173	1. הזכות לאכיפה . . . . .
175	2. צורות האכיפה . . . . .
177	3. תכלית האכיפה — הגנה על אינטרס הקיום . . . . .

	ב. הזכות לאכיפה — יתרונותיה, הצדקותיה ומעמדה במשפט
178	הישראלי . . . . .
178	1. יתרונותיה המעשיים של תרופת האכיפה . . . . .
184	2. הצדקות להכרה רחבה בזכות לאכיפה . . . . .
187	3. טעמים להגבלת הזכות לאכיפה . . . . .
187	(א) כללי . . . . .
187	(ב) השיקול הליברלי . . . . .
188	(ג) השיקול המוסדי . . . . .
189	(ד) השיקול הכלכלי — טענת "ההפרה היעילה" . . . . .
191	4. מעמד האכיפה במשפט הישראלי . . . . .
194	ג. סייגי האכיפה . . . . .
194	1. כללי . . . . .
196	2. סייג הנבצרות . . . . .
201	3. סייג השירות האישי . . . . .
201	(א) כללי . . . . .
203	(ב) שירות אישי ביחסי עובד-מעביד . . . . .
211	(ג) סייג השירות האישי — בחוזה קבלנות . . . . .
213	4. סייג הפיקוח . . . . .
217	5. סייג הצדק . . . . .
217	(א) כללי . . . . .
221	(ב) הצגת הבעיה: צדק בדיני חוזים — פרטי או ציבורי?
	(ג) גישת הצדק הפרטי: "צדק" מנקודת מבטם של הצדדים
221	לחוזה . . . . .
	(ד) גישת הצדק הציבורי: "צדק" מנקודת מבטה של
227	החברה . . . . .
231	(ה) צדק פרטי — קווים מנחים להפעלתו . . . . .
	(1) קבוצת השיקולים הראשונה: שיקולי "מאזן
233	האשמה" . . . . .
235	(2) קבוצת השיקולים השנייה: שיקולי "מאזן הנזק"
240	. . . . .
243	6. הזכות לאכיפה ועקרון תום הלב . . . . .
243	ד. אכיפה בתנאים, אכיפה בקירוב ואכיפה דחויה . . . . .
243	1. אכיפה בתנאים . . . . .
243	(א) כללי . . . . .
249	(ב) אכיפה כנגד שערורך . . . . .
249	(1) בעיית השערורך — כללי . . . . .

	(2) הלכת השערוך: שערוך התמורה החוזית כתנאי
251	לאכיפת החוזה . . . . .
255	(3) השיקולים בעד ונגד שערוך והשפעתם על היקפו
262	2. אכיפה בקירוב . . . . .
267	3. אכיפה דחוויה . . . . .
268	ה. אכיפה בעידן הקודיפיקציה . . . . .
268	1. כללי . . . . .
269	2. מעמדה של האכיפה כתרופה במשפט האזרחי . . . . .
270	3. סייגי האכיפה . . . . .
272	4. חידושים נוספים בדיני האכיפה . . . . .
275	פרק 7: פיצויים בשל הפרת החוזה . . . . .
281	א. תרופת הפיצויים – מבט כללי . . . . .
281	1. הזכות לפיצויים – מטרתה ומאפייניה . . . . .
286	2. מעמדה של הזכות לפיצויים וכפיפותה לחובת תום הלב
	3. הפיצויים בחוק התרופות – פיצויי הסתמכות או פיצויי
291	קיום? . . . . .
292	4. יתרונות הפיצויים על פני האכיפה . . . . .
294	5. פיצויים בהוכחת נזק ובלא הוכחת נזק . . . . .
294	ב. יסודותיה של תביעת הפיצויים . . . . .
294	1. כללי . . . . .
294	(א) התנאים למימוש הזכות לפיצויים . . . . .
	(ב) השלבים בקביעת הזכות לפיצויים – תיחום הנזק
296	וכימותו . . . . .
297	2. נזק . . . . .
297	(א) הערה למטרת הדיון . . . . .
	(ב) סוגי נזקים (1): נזק גוף, נזק רכוש, נזק כלכלי ונזק
298	נפשי . . . . .
299	(ג) סוגי נזקים (2): נזק ממון ונזק לא-ממוני . . . . .
299	(1) כללי . . . . .
300	(2) נזק לא-ממוני – מהו? . . . . .
	(3) סעיף 13 לחוק התרופות – הדין הנוהג והדין
302	הרצוי . . . . .
	(4) סעיף 13 לחוק התרופות – שיקולים מנחים
308	וקטגוריות טיפוסיות . . . . .

312	(ד) סוגי נזקים (3): נזק ישיר ונזק תוצאתי . . . . .
	(ה) סוגי נזקים (4): נזק שהתגבש ("מיוחד") ושטרם
318	התגבש ("כללי") . . . . .
320	(ו) ראשי נזק טיפוסיים בתביעת הפיצויים החוזית . . . . .
320	(1) כללי . . . . .
322	(2) תביעה בגין נזקי גוף . . . . .
323	(3) תביעה בגין נזקי רכוש . . . . .
324	(4) התביעה החוזית הטיפוסית: נזק כלכלי טהור . . . . .
326	(5) נזק נפשי טהור . . . . .
327	3. סיבתיות (קשר סיבתי עובדתי) . . . . .
332	4. צפיות (קשר סיבתי משפטי) . . . . .
332	(א) מבחן הצפיות — כללי . . . . .
336	(ב) דגשים בהפעלת מבחן הצפיות . . . . .
336	(1) כללי . . . . .
336	(2) צפיית הנזק — על ידי המפר . . . . .
337	(3) הצפייה — בפועל או בכוח . . . . .
338	(4) הצפייה — בעת כריתת החוזה . . . . .
340	(5) מושא הצפייה — סוג הנזק והליך גרימתו . . . . .
342	(6) דרגת הצפיות של הנזק . . . . .
	(7) הערה ביקורתית: הצפיות כפופה להקצאת הסיכון
343	החוזית . . . . .
345	5. הוכחת שיעור הנזק . . . . .
345	(א) הצגת השאלה . . . . .
345	(ב) הכלל: על הנפגע להוכיח את שיעור הנזק . . . . .
	(ג) דרגת ההוכחה הנדרשת של הנזק ושל שיעורו: "ודאות
349	סבירה" . . . . .
351	ג. הגנות: הקטנת נזק ואשם תורם . . . . .
351	1. כללי . . . . .
357	2. הקטנת נזק . . . . .
357	(א) כללי . . . . .
361	(ב) מחדל להקטין נזק — מהו? . . . . .
366	(ג) תוצאות המחדל להקטין נזק . . . . .
367	(ד) שיפוי על הוצאות להקטנת הנזק . . . . .
370	(ה) פעולה להקטנת נזק שהצמיחה לנפגע תועלת כלכלית
374	3. אשם תורם . . . . .

374	(א) הבסיס המשפטי של הגנת האשם התורם . . . . .
378	(ב) חלוקת האחריות לנזק — כיצד? . . . . .
381	(ג) דרכי חלוקת האחריות: סיכום ביניים . . . . .
384	4. היחס בין עקרון האשם התורם לבין עקרון הקטנת הנזק
384	(א) הצגת הבעיה . . . . .
385	(ב) ההבדל המהותי בין שתי ההגנות . . . . .
386	(ג) ההבדלים הנוגעים להיקף תחולתן של ההגנות . . . . .
	(1) מושא ההגנה — התרשלות במחדל והתרשלות במעשה . . . . .
386	(2) היקף התחולה מחוץ לדיני הפיצויים . . . . .
387	(3) תחולה בזמן . . . . .
388	(ד) הדין הרצוי: ביטולה של הדוקטרינה בדבר הקטנת הנזק . . . . .
393	ד. הערכת הפיצויים: עקרונות מנחים ובעיות מיוחדות . . . . .
396	1. המבחנים להערכת הפיצויים — הערות מקדימות . . . . .
396	(א) מבחן-העל להערכת הפיצויים — "השבת המצב לקדמותו" . . . . .
398	(ב) מגבלותיו של העיקרון בדבר "השבת המצב לקדמותו"
	(ג) קשיי ההבחנה בין שלב תיחום הנזק לשלב הערכת הפיצויים . . . . .
401	(ד) שיקול הדעת השיפוטי ב"השבת המצב לקדמותו" והמתח בין פיצוי "סובייקטיבי" לפיצוי "אובייקטיבי"
403	
406	(ה) ההבחנה בין אבדן ערך לבין אבדן רווח . . . . .
409	2. בעיות בפיצוי על אבדן ערך: הפרש השווי מול עלות הריפוי
409	(א) כללי . . . . .
411	(ב) פיצוי על הפרש שווי (Difference in Value) . . . . .
411	(1) כללי . . . . .
	(2) נזק רכוש: אבדן ערך המתבטא בפגיעה פיזית
414	ברכוש הנפגע . . . . .
	(3) נזק כלכלי טהור: אבדן ערך המתבטא באי זכייה במשאב החוזי המיוחל . . . . .
414	(ג) פיצוי על הפרש שווי בתביעה החוזית הקלאסית — פירוט והדגמה . . . . .
415	(1) קיום פגום (אי-התאמה) . . . . .

418	(2) אי-קיום מוחלט
420	(3) קיום מאוחר
422	(4) הפרת חיוב כספי
	(5) נוסחה מוצעת לחישוב הפיצויים על אבדן ערך
425	בשיטת הפרש השווי
427	(ד) פיצוי על עלות הריפוי (Cost of Cure)
	(1) הדרכים לריפוי ההפרה: תיקון או רכישת תחליף
427	תחליף
428	(2) פיצוי על עלות התיקון (Cost of Repair)
	(3) פיצוי על עלות רכישתו של תחליף (Cost of Replacement)
429	(Replacement)
432	(4) היחס בין שתי דרכי הפיצוי על עלות הריפוי
434	(5) עלות הריפוי – ממשית או תיאורטית?
436	(ה) "הפרש השווי" או "עלות הריפוי" – מה עדיף?
442	3. בעיות בפיצוי על אבדן רווח
442	(א) כללי
445	(ב) בעיות בהוכחת הסיבתיות העובדתית
450	(ג) בעיות בהוכחת הסיבתיות המשפטית
452	4. בעיות נוספות בהערכת הפיצויים
452	(א) המועד להערכת הנזק
452	(1) הצגת הבעיה
455	(2) עמדת הדין הנוהג
459	(ב) שערך הפיצויים
462	(ג) הטבת נזק מכוח חוזה ביטוח
465	(ד) התחשבות בשיקולי מס
467	ה. פיצויים בלא הוכחת נזק
467	1. כללי
470	2. פיצוי מכוח הדין – סעיף 11 לחוק התרופות
470	(א) כללי
	(ב) סעיף 11(א) – הפרת חיוב לספק או לקבל נכס או שירות
472	(1) מטרתו של ההסדר והגיונו
474	(2) התנאים לכינונה של הזכות לפיצויים
477	(3) חישוב הפיצויים
480	(4) שערך

482	(ג) סעיף 11(ב) — הפרת חיוב כספי . . . . .
482	(1) כללי . . . . .
483	(2) שיעור הריבית . . . . .
484	(ד) היחס בין סעיף 11 לבין סעיף 10 לחוק התרופות . . . . .
486	3. פיצוי מכוח החוזה — פיצויים מוסכמים . . . . .
486	(א) כללי . . . . .
	(ב) תניה בדבר פיצויים מוסכמים: תכליתה, הצדקותיה ופרשנותה . . . . .
487	(ג) תוקפה של תניית פיצויים עונשית . . . . .
495	(ד) הפחתת פיצויים מוסכמים — כללים מנחים . . . . .
495	(1) סמכות ההפחתה — כללי . . . . .
496	(2) המבחן לעצם קיומה של סמכות הפחתה . . . . .
499	(3) המבחן לקביעת שיעור ההפחתה . . . . .
500	(4) שיקולים לבחינת סבירותו של הפיצוי המוסכם . . . . .
	(5) סמכות ההפחתה — חריג המופעל בצמצום ובהירות . . . . .
504	(ה) פיצוי מוסכם עתי — הפחתה משיקולי אשמה? . . . . .
511	(ו) דין "תניה גורפת" . . . . .
513	(ז) שערך פיצויים מוסכמים . . . . .
513	(1) הצגת הבעיה . . . . .
514	(2) שערך בתקופת החוזה המקוים . . . . .
518	(3) שערך בתקופת החוזה המופר . . . . .
519	(ח) היחס בין פיצויים מוסכמים לתרופות אחרות . . . . .
519	(1) תרופה אחרת במקום הפיצוי המוסכם . . . . .
521	(2) תרופה אחרת נוסף לפיצוי המוסכם . . . . .
524	(ט) דין חילוט מוסכם כדין פיצויים מוסכמים . . . . .
526	7. פיצויים בקודיפיקציה . . . . .
526	1. כללי . . . . .
527	2. עקרונות כלליים . . . . .
530	3. המבנה החדש של דיני הפיצויים . . . . .
531	4. פיצויים על נזקי גוף . . . . .
531	5. פיצויים על נזקי רכוש . . . . .
533	6. פיצויים על נזק לא־ממוני . . . . .
534	7. פיצויים ללא הוכחת נזק . . . . .

535	פרק 8: ביטול החוזה . . . . .
541	א. תרופת הביטול — מהותה ומאפייניה . . . . .
	1. הזכות לביטול חוזה בשל הפרתו — תמצית ההסדר בחוק
541	התרופות . . . . .
542	2. מהות הביטול וצורתיו השונות . . . . .
545	3. ההבחנה בין ביטול לבין בטלות או התבטלות . . . . .
546	4. תרופת הביטול — תרופה עצמית . . . . .
550	5. הזכות לביטול חוזה — כופה או מרשה? . . . . .
553	ב. תוצאות הביטול . . . . .
553	1. פקיעת החיובים הראשוניים בחוזה . . . . .
556	2. הביטול — מלא או חלקי? . . . . .
558	3. חובת השבה הדדית . . . . .
558	4. הדדיות הביטול . . . . .
559	5. השפעת הביטול על זכות שרכש אדם שלישי . . . . .
559	(א) כללי . . . . .
560	(ב) ביטול בשל פגם בכריתה . . . . .
562	(ג) ביטול בשל הפרה . . . . .
564	ג. הפעלתה של ברירת הביטול — שיקולים ושיקולי מדיניות
564	1. שיקולי הנפגע — היתרונות הגלומים בברירת הביטול . . . . .
564	(א) כללי . . . . .
565	(ב) בעסקת הפסד . . . . .
566	(ג) בעסקת רווח . . . . .
569	2. שיקולי מדיניות בעד ונגד ההכרה בזכות הביטול . . . . .
569	(א) הצדקות להכרה בזכות לביטול חוזה . . . . .
572	(ב) טעמים להגבלתה של זכות הביטול . . . . .
	(ג) סיכום ביניים: דיני הביטול כמשקפים איזון בין שיקולים מנוגדים . . . . .
575	ד. ביטול בעקבות הפרה יסודית . . . . .
576	1. הפרה יסודית והפרה לא-יסודית — ההבחנה ונפקותה . . . . .
578	2. הפרה יסודית מוסכמת . . . . .
578	(א) הגדרה . . . . .
580	(ב) תניה גורפת . . . . .
584	3. הפרה יסודית מסתברת . . . . .
584	(א) כללי — הגדרה ושיקולים מנחים . . . . .
592	(ב) הדרישה לצפיית המפר . . . . .

594	(ג) איחור בתשלום — הפרה יסודית? . . . . .
599	(ד) מתן ארכה בהפרה יסודית — אימתי ולשם מה? . . . . .
599	(1) כללי . . . . .
599	(2) "ארכת חסד" . . . . .
	(3) ארכה כתנאי לביטול החוזה: הלכת החידוש
601	וביקורתה . . . . .
607	ה. ביטול בעקבות הפרה לא-יסודית . . . . .
607	1. כללי . . . . .
607	2. הנטל ליתן ארכה . . . . .
607	(א) הכלל והגיונו . . . . .
608	(ב) אופן מתן הארכה . . . . .
609	(ג) תוכן הארכה . . . . .
612	(ד) משך הארכה . . . . .
	(ה) מתן ארכה ראשונה — תוך זמן סביר או ללא מגבלת
614	זמן? . . . . .
	(ו) מתן ארכה נוספת — תוך זמן סביר מתום הארכה
616	הקודמת? . . . . .
618	(ז) ארכה כאמצעי לשימור כוח הביטול — סיכום ביניים
619	(ח) מתן ארכה — חובה מוחלטת או מסויגת? . . . . .
622	(ט) חזרה מארכה — האם אפשרית? . . . . .
625	(י) ויתור על ארכה — האם אפשרי? . . . . .
625	3. סייג הצדק . . . . .
625	(א) כללי . . . . .
626	(ב) היבטים דיוניים . . . . .
628	(ג) מבחן הצדק: ההיבט המהותי . . . . .
635	(ד) היבטים נוספים . . . . .
637	ו. הודעת הביטול . . . . .
637	1. הנטל ליתן הודעת ביטול — כללי . . . . .
638	2. תכליתה של הודעת הביטול . . . . .
639	3. אופן מתן ההודעה . . . . .
643	4. חובת ההנמקה . . . . .
645	5. השתכללות הביטול — במתן ההודעה או בקליטתה? . . . . .
649	6. המועד למתן ההודעה: דרישת ה"זמן הסביר" . . . . .
649	(א) הכלל ותכליתו . . . . .
651	(ב) מרוץ הזמן הסביר — אימתי מתחיל? . . . . .

- 652 . . . . . (1) ביטול בלא ארכה . . . . .
- 652 . . . . . (2) ביטול לאחר ארכה . . . . .
- 654 . . . . . (ג) מרוץ הזמן הסביר — אימתי מסתיים? . . . . .
- 659 . . . . . 7. טעות בעילת הביטול . . . . .
- 664 . . . . . 8. חזרה מהודעת הביטול — האם אפשרית? . . . . .
- 667 . . . . . ז. עקרון תום הלב והשפעתו על זכות הביטול . . . . .
- 667 . . . . . 1. כללי . . . . .
- 669 . . . . . 2. תום לב ושיקולי צדק: ההבחנה ונפקותה . . . . .
- 669 . . . . . 3. חוסר תום לב בעמידה על זכות הביטול: הגישה הצרה והגישה הרחבה . . . . .
- 672 . . . . . 4. תום לב בביטול חוזה — מצבים מיוחדים . . . . .
- 675 . . . . . (א) ביטול לאחר ריפוי (או הצעה לריפוי) של ההפרה . . . . .
- 675 . . . . . (ב) ביטול משיקולי כדאיות גרידא — ביטול בחוסר תום לב? . . . . .
- 682 . . . . . (ג) ביטול לנוכח נבצרות ההשבה . . . . .
- 691 . . . . . ח. השבה . . . . .
- 694 . . . . . 1. כללי . . . . .
- 694 . . . . . 2. מהותה, מטרתה ומקורה של הזכות להשבה . . . . .
- 695 . . . . . (א) סעד ההשבה: זכות חוזית או זכות מן הדין? . . . . .
- 695 . . . . . (ב) ההצדקה לחיוב ההשבה . . . . .
- 697 . . . . . (ג) מטרת ההשבה: השבת מצב לקדמותו או מניעת התעשרות בלתי צודקת? . . . . .
- 700 . . . . . (ד) הבסיס הפורמלי של הזכות להשבה: חוק התרופות או חוק עשיית עושר ולא במשפט? . . . . .
- 703 . . . . . 3. הזכות להשבה ודרכי ההשבה . . . . .
- 705 . . . . . (א) מעמד ההשבה: זכות מוחלטת או סעד הכפוף לשיקולי צדק? . . . . .
- 705 . . . . . (ב) דרכי ההשבה . . . . .
- 708 . . . . . (1) השבה בעין והשבת שווי . . . . .
- 708 . . . . . (2) זכות הנפגע להעדיף השבת שווי . . . . .
- 709 . . . . . (3) נבצרות ההשבה . . . . .
- 711 . . . . . 4. מושא ההשבה והיקפה . . . . .
- 712 . . . . . (א) הצגת הבעיה . . . . .
- 712 . . . . . (ב) "מה שקיבל" — נכס מוחשי או כל טובת הנאה? . . . . .
- 713 . . . . . (ג) "מה שקיבל" — התעשרות חומרית או גם רוחנית? . . . . .

	(ד) "מה שקיבל" – תמורה במובן הצר מול תמורה
713	במובן הרחב . . . . .
715	(ה) טובת הנאה שנתקבלה אגב קיום לקוי של חוזה . . . . .
	(ו) "מה שקיבל" – התעשרות סובייקטיבית או
717	אובייקטיבית? . . . . .
	(ז) "מה שקיבל" – התעשרות ישירה (ערך בסיסי) מול
725	התעשרות עקיפה (פירות ודמי שימוש) . . . . .
729	(ח) "קבלה" לאחר מועד הביטול . . . . .
731	5. סוגיית השערוך – שינויי ערך והשפעתם על היקף ההשבה
731	(א) שינויים בערך הכסף: השבה ריאלית או נומינלית?
734	(ב) שינויים בערכו של נכס מוחשי . . . . .
734	(1) הצגת הבעיה . . . . .
736	(2) שינויי ערך בשל תנודות שוק . . . . .
740	(3) פעולת הזוכה שהשביחה את הנכס . . . . .
741	(4) ירידת ערך בשל נזק או בלאי . . . . .
743	6. במקום סיכום: שיקולי צדק והשפעתם על היקף ההשבה
746	ט. ביטול והשבה בקודיפיקציה . . . . .

נספחים ומפתחות

751	נספחים	א.
753	1. חוק התרופות	
	2. פרק התרופות בקודיפיקציה (מתוך תזכיר חוק דיני ממונות,	
757	התשס"ו–2006)	
767	מפתחות	ב.
769	1. מפתח חקיקה ישראלית	
787	2. מפתח חקיקה זרה	
791	3. מפתח פסיקה ישראלית	
837	4. מפתח פסיקה זרה	
841	5. מפתח ספרים בעברית	
847	6. מפתח מאמרים בעברית	
752	7. מפתח ספרים בלועזית	
865	8. מפתח מאמרים בלועזית	
877	9. מפתח העניינים	

כ